

Accountantsverslag 2017

Gemeente Maastricht

15 juni 2018

Aan de gemeenteraad van de
gemeente Maastricht
Postbus 1992
6201 BZ MAASTRICHT

Datum
15 juni 2018

Behandeld door
M.B.G. Kerstel
088 288 0369

Ons kenmerk
3114548990/2018.46974/MJ

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag aan met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2017 van de gemeente Maastricht. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens

Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2017 van de gemeente Maastricht.

De jaarrekening 2017 van de gemeente Maastricht geeft een getrouw en rechtmatigheid beeld

De jaarrekening 2017 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Maastricht. Bij deze jaarrekening hebben wij op 15 juni 2018 een goedkeurende controleverklaring voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid verstrekt.

Wij bespreken onze bevindingen met de commissie B&V

Wij bespreken deze rapportage graag met u tijdens de bijeenkomst met de commissie B&V op xx juni 2018, en zullen dan ook uw eventuele vragen beantwoorden. Wij hebben de inhoud van dit accountantsverslag afgestemd met de directeur bedrijfsvoering, de concerncontroller en de betrokken medewerkers financiën.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

drs. P.G.J.M. Jussen RA

C.c. college van burgemeester en wethouders

Inhoudsopgave

Bestuurlijke samenvatting controle 2017	3
Inleiding	5
De financiële positie van uw gemeente	8
Belangrijkste bevindingen uit onze controle	10
Interne beheersing	18
Overige aangelegenheden	20
Bijlagen	21

Bestuurlijke samenvatting controle 2017

Conclusies jaarrekeningcontrole 2017

Getrouwheid en rechtmatigheid	<ul style="list-style-type: none"> Wij zijn voornemens een goedkeurend oordeel af te geven voor getrouwheid en rechtmatigheid. De gehanteerde materialiteiten voor fouten en onzekerheden bedragen € 5.262.000 respectievelijk € 15.786.000.
Financiële positie	<ul style="list-style-type: none"> De financiële positie van uw organisatie verdient blijvende aandacht. Het weerstandsvermogen bedraagt € 45.906.000. Deze weerstandscapaciteit is voldoende ter dekking van de geïdentificeerde risico's.
Interne beheersing	<ul style="list-style-type: none"> Op basis van onze tussentijdse en jaareindecontrolewerkzaamheden hebben wij één significante tekortkoming geïdentificeerd in de interne-beheersingsmaatregelen voor de financiële verslaggeving, namelijk de naleving van de Europese aanbestedingsregels. Wij stellen vast dat er ruimte bestaat om de precisie te vergroten van de vastleggingen van de interne-beheersingsmaatregelen ter afdekking van significante risico's.
Kwaliteit verslaggeving	Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.
Grondexploitatie	Wij hebben het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten met betrekking tot grondexploitatie ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel. Indien nodig, hebben wij specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.
Europese aanbestedingen	Bij onze controle hebben wij vastgesteld dat op basis van wet- en regelgeving Europese aanbesteding had moeten plaatsvinden voor opdrachten voor een totaalbedrag van € 3,9 miljoen. Deze aanbestedingen heeft echter niet plaatsgevonden. Hiervan heeft een bedrag van € 1,7 miljoen betrekking op "doorloopfouten" van voorgaande jaren. Wij adviseren de aard en omvang van de lopende contracten te evalueren en maatregelen te nemen om deze onrechtmatigheden voor 2018 te minimaliseren.
Sociaal domein	<ul style="list-style-type: none"> Vanwege de afkeurende controleverklaring van de Sociale Verzekeringsbank ten aanzien van het persoonsgebonden budget (hierna: PGB) WMO en Jeugd, hebben wij de gehele last PGB als onzekerheid aangemerkt. Deze onzekerheid bedraagt € 7.211.000. Er is sprake van een onzekerheid van de lasten sociaal domein als gevolg van het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie voor een bedrag van € 869.000.

Belangrijkste aandachtspunten voor boekjaar 2018

Getrouwheid en rechtmatigheid sociaal domein	Adequate controle op de rekenregels voor de toerekening van de lasten sociaal domein. Wij zullen voor 2018, samen met uw organisatie, een workshop organiseren om de controleaanpak en de te voeren controles en aandachtspunten af te stemmen.
PGB's	Interne controle op prestatielevering (getrouwheid) en rechtmatige besteding persoonsgebonden budgetten (PGB's) nader vormgeven, om de resterende onzekerheden in 2018 weg te nemen.
Europese aanbestedingen	Wij adviseren u om in 2018 periodiek interne controle uit te voeren op de naleving van de Europese aanbestedingsregels.
Reserve overloop	Bij de controle van de reserve overloop hebben wij geconstateerd dat de voorwaarden voor het opnemen van een "verplichting" niet overeenstemmen met de praktijk, waardoor in 2017 voor een bedrag van € 4,9 miljoen is vrijgevallen in het resultaat. Dit betreffen de voorwaarden voor het opnemen van een verplichting in de reserve overloop alsmede de looptijd van de verplichting. In 2018 zal overleg plaatsvinden om de voorwaarden voor het opnemen van een "verplichting" in de reserve overloop te evalueren. Op grond hiervan zal een nieuw voorstel aan u voorgelegd worden.
Frauderisicoanalyse	U heeft nog geen actuele frauderisicoanalyse. Wij adviseren u deze voor 2018 op te stellen en af te stemmen met uw toezichthoudend orgaan.
Interne controle	De uit te voeren interne controlewerkzaamheden voor het controlejaar 2018 dienen wij nader af te stemmen. Hierbij dient met name aandacht besteed te worden aan de periodiciteit van de uit te voeren controles, de risicoclassificatie van de post en de tijdigheid van het uitvoeren van de interne controle.

Inleiding

Onze belangrijkste bevindingen

Wij verstrekken een goedkeurende verklaring bij de jaarrekening 2017

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2017 van de gemeente Maastricht uitgevoerd en verstrekken een goedkeurende controleverklaring bij deze jaarrekening voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot het vermogen en resultaat

Wij hebben tijdens onze controle één niet-gecorrigeerde feitelijke afwijking geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel, die van invloed is op het vermogen of het resultaat van de gemeente Maastricht.

Dit betreft het storten van € 200.000 (twee mutaties) in de bestemmingsreserve, dat niet gebaseerd is op een raadsbesluit.

Naast de feitelijke afwijking is er tevens sprake van een onzekerheid binnen het sociaal domein. Dit betreft het niet kunnen vaststellen van de prestatielevering inzake de uitgaven PGB voor een bedrag van € 7.211.000, alsmede onvoldoende controle-informatie voor een bedrag van € 869.000. Dit resulteert in een onzekerheid voor getrouwheid en rechtmatigheid.

Feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd die de rapporteringsdrempel overschrijden met betrekking tot rechtmatigheid

De in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties over 2017, zijn in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen (behoudens de hieronder opgenomen begrotingsoverschrijding), zoals opgenomen in het controleprotocol 2017, inclusief het bijbehorende normenkader en de rapporteringsdrempel van € 100.000 voor getrouwheidsbevindingen en € 250.000 voor rechtmatigheidsbevindingen.

Op basis van de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij voor een totaalbedrag van afgerond € 3,9 miljoen onrechtmatigheden vastgesteld.

De begrotingsoverschrijdingen zijn in de jaarrekening toegelicht. Daarbij is sprake van drie begrotingsoverschrijdingen die niet meetellen voor het oordeel.

Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2017.

De onzekerheden van € 8,1 miljoen bij het sociaal domein vallen binnen de tolerantie van € 15,8 miljoen, en hebben geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

Onzekerheden in de PGB-bestedingen

De PGB-bestedingen zijn door uw gemeente (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft - net als over 2016 - een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2017 verstrekt, vanwege rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2017 leidt tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid, van in totaal € 7.211.000.

Daarnaast hebben wij een onzekerheid in de lasten van het sociaal domein van € 869.000 geconstateerd, als gevolg van de toerekening van de kosten alsmede het ontbreken van de onderliggende documentatie waaruit de getrouwheid/rechtmatigheid van de lasten blijkt.

Deze onzekerheden blijven binnen de marge van 3%, zijnde € 15,8 miljoen. Daarmee heeft dit geen invloed op de strekking van de controleverklaring bij de jaarrekening 2017.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen treft u aan in de bijlagen A1 en A2 van deze rapportage.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage 2017 geconstateerd.

Geen feitelijke niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben tijdens onze controle geen niet-gecorrigeerde feitelijke afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op de WNT.

Onze opdracht is ongewijzigd uitgevoerd

Met de opdrachtbevestiging heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2017. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De Controleverordening gemeente Maastricht (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het door uw raad op 12 december 2017 vastgestelde controleprotocol en normenkader 2017.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging, en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking of wijziging in de reikwijdte van onze controle. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2017 voldoende voor de doelstelling van onze controle.

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Maastricht

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectievelijke zuster- en/of dochterondernemingen en de gemeente die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

Er zijn geen belangrijke wijzigingen in de verslaggevingsregels

Significante verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en de resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting in de jaarrekening 2017.

Wij hebben het door het management toegepaste proces met betrekking tot belangrijke verslaggevingspraktijken geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Indien nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Wij hebben de jaarrekening-controle 2017 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening:

- Voor fouten bedraagt de tolerantie 1% van het totaal van de lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 5.000.000**.
- Voor onzekerheden bedraagt de tolerantie 3% van het totaal van de lasten, inclusief toevoegingen aan de reserves: **€ 15.000.000**.

De rapporteringsdrempel is gesteld op € 100.000 voor getrouwheid en € 250.000 voor rechtmatigheid.

De financiële positie van uw gemeente

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een samenvatting van ontwikkelingen in het vermogen en het resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente is ten opzichte van 2016 afgenomen

In het BBV, de verslaggevingsregels van gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten 2017 bedraagt € 8,8 miljoen nadelig. Per saldo is tussentijds € 17,2 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het uiteindelijk gerealiseerde resultaat over 2017 € 8,5 miljoen voordelig bedraagt. Dit resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

Zoals hiernaast weergegeven is uw eigen vermogen in 2017 met afgerond € 8,8 miljoen. De financiële positie van uw organisatie verdient blijvende aandacht gezien de risico's en ontwikkelingen waarmee u organisatie te maken heeft. Denk hierbij aan de tekorten in het sociaal domein.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar wordt weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente ook het gerealiseerde resultaat.

Eigen vermogen (in € 1.000)	2017	2016
Eigen vermogen per 1 januari	191.694	196.492
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 17.242	-/- 23.545
Gerealiseerd resultaat	8.461	18.746
Eigen vermogen per 31 december	182.914	191.694

De omvang van het eigen vermogen bedraagt ultimo 2017 25,3% van het balanstotaal (2016: 27,3% van het balanstotaal).

Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemmingen. Deze bestemmingen bestaan uit in de loop van het jaar gedane onttrekkingen aan reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in dan wel onttrekkingen aan reserves vinden plaats op basis van door u genomen besluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende:

Exploitatieresultaat (in € 1.000)

Totale baten	615.813	
Totale lasten	624.595	
Gerealiseerd saldo van baten en lasten		-/- 8.782
Af: stortingen in reserves	33.091	
Bij: onttrekkingen aan reserves	50.334	
Saldo mutaties reserves		17.242
Gerealiseerd resultaat		8.461

De exploitatie over 2017 laat een nadelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 8,8 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 30 miljoen. Dit is een voordeel van afgerond € 21,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door incidentele resultaten ad € 7,2 miljoen, resultaat op kapitaallasten ad € 3 miljoen, resultaat op apparaatskosten ad € 2,6 miljoen, verwerking mutaties reserves ad € 12,7 miljoen en vrijval incidentele dekking ad € 2,9 miljoen. Daarnaast betreft dit het resultaat op de programmabudgetten en algemene middelen ad € 7,3 negatief. In de toelichting op het overzicht van baten en lasten (pagina 272 tot en met 277 van de jaarstukken) wordt op hoofdlijnen een verklaring gegeven voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

Op pagina 16 van deze rapportage gaan wij nader in op de verschillen tussen de begrote en de werkelijke lasten in het kader van de begrotingsrechtmatigheid.

Het weerstandsvermogen is gestegen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De door uw gemeente berekende beschikbare weerstandscapaciteit (voor de samenstelling hiervan verwijzen wij naar de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" in uw jaarverslag 2017) bedraagt € 45,9 miljoen (2016: € 35,1 miljoen). Het weerstandsvermogen is gestegen.

De inventarisatie van de risico's die in de paragraaf weerstandsvermogen (in het jaarverslag) is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een inschatting van de kans dat het geïdentificeerde risico zich voordoet, om zo de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen. Daarbij wordt een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente, en wordt aangegeven welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op de gedefinieerde en gewijzigde risico's. U heeft ervoor gekozen om de financiële vertaling van deze risico's niet op te nemen in uw jaarstukken. Op basis van uw eigen analyse geeft u aan dat de ratio weerstandsvermogen (beschikbare weerstandscapaciteit/ benodigde weerstandscapaciteit) voldoende is.

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" in uw jaarverslag 2017.

Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen die, naar ons professionele oordeel, van belang zijn om te rapporteren

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de grondslagen van de jaarrekening 2017. In 2017 zijn er de volgende wijzigingen doorgevoerd in de verslaggevingsvoorschriften BBV:

- Waardering investeringen in activa met maatschappelijk nut
- Overzicht taakvelden
- Notitie materiële vaste activa
- Notitie overhead

Significante (beeldbepalende) verslaggevingsgrondslagen en de toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij zich een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities, vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces met betrekking tot significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Waar nodig, hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2017 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2017 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen).

- De jaarrekening 2017 (balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting, en de SiSa-bijlage).

In het onderdeel "Programmaverantwoording" van het jaarverslag dient informatie opgenomen te worden inzake de vragen: wat hebben we gedaan, wat hebben we bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplicht voorgeschreven paragrafen (zoals weerstandsvermogen, bedrijfsvoering, etc.) het jaarverslag.

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag en de andere informatie die in de jaarstukken is opgenomen.

Als onderdeel van dit vereiste hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- Wij hebben vastgesteld dat het jaarverslag de vereiste informatie bevat op basis van artikel 24 lid 2, artikel 25 en artikel 26 BBV.
- Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat de verklaringen van de gemeenteraad in het jaarverslag en de andere informatie zoals opgenomen in de jaarstukken verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.
- Wij hebben vastgesteld dat de verklaringen in het jaarverslag overeenstemmen met de resultaten van de uitgevoerde controlewerkzaamheden. Deze verklaringen dienen te omvatten:
  - de belangrijkste risico's met betrekking tot het beleid van de gemeente;
  - een beschrijving van het ontwerp van de beheersing van de interne risico's en interne-controlesystemen, en een rapportage ten aanzien van de werking van de beheersing van de interne risico's en interne-controlesystemen tijdens het boekjaar;

Tijdens onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd.

Het jaarverslag en de jaarrekening zijn goed met elkaar verenigbaar.

- o een beschrijving van eventuele belangrijke wijzigingen en eventuele belangrijke verbeteringen die staan gepland, inclusief een bevestiging dat deze zijn besproken met de gemeenteraad.

De grondexploitaties zijn geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot de onderhanden projecten is die van de voorraden (grondexploitaties).

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot drie P's:

- *Planning*: de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt. Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- *Programmering*: in de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen, in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel, appartementen, et cetera) in de projecten, in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- *Prijs*: de verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen kunnen worden gehandhaafd, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?

De drie P's vormen de basis voor de actualisatie van de grondexploitaties zoals opgenomen in uw actualisatie van de grondexploitaties, en zijn ook vermeld in de paragraaf "Grondbeleid" van het jaarverslag 2017.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor de actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), de programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijgingen en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende in overweging genomen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken, onderling afhankelijk en intern consistent zijn, en of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden: is er consistentie met de algemene economische omgeving en de economische omstandigheden in/bij de gemeente?
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden: is de historische informatie representatief voor toekomstige situaties?).

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd, een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel. Indien nodig, hebben wij specialisten ingeschakeld bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel, en niet om ons een afzonderlijk oordeel te vormen over de grondexploitatie. Voor 2017 hebben wij specifiek de projecten Ambyerveld en Bedrijventerrein Maastricht Zuid beoordeeld. Daarnaast is de exploitatieopzet van WOM Belvédère (deelgebieden Binnen de Singels, Frontenpark, Herstructurering Bedrijventerrein en TVM) beoordeeld.

De grondexploitaties zijn door u voor de jaarrekening 2017 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd), en waar nodig zijn door u de verwachtingen bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd, en of er mogelijk een (aanvullende) verliesvoorziening moet worden getroffen.

Ultimo 2017 is op basis hiervan € 11,4 miljoen opgenomen in de voorziening negatieve plannen, om de naar verwachting niet meer met verkopen goed te maken kosten (2016: € 11,4 miljoen) te dekken.

Op grond van onze beoordeling zijn wij van mening dat de waardering van de grondexploitatie van de gemeente Maastricht en WOM Belvédère per 31 december 2017 niet onaannemelijk is.

Percentage-of-completion methode

De Commissie BBV beveelt voor het tussentijds winstnemen aan dat de afweging tussen het voorzichtigheidsbeginsel en het realisatiebeginsel nader wordt uitgewerkt, bijvoorbeeld in de financiële verordening. Het voorzichtigheidsbeginsel leidt er immers toe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Dit betekent echter niet dat pas winst moet worden genomen bij het afsluiten van het grondexploitatiecomplex. Er zijn situaties denkbaar waarbij er reeds eerder voldoende zekerheid bestaat voor het nemen van winst. Volgens het realisatiebeginsel dient in die gevallen de winst dan ook te worden genomen. Hierbij dient de percentage-of-completion methode te worden gevolgd.

Deze systematiek heeft u voor 2017 toegepast. Binnen uw exploitatieopzetten is er momenteel alleen bij de exploitatieopzet Beatrixhaven sprake van een mogelijke winst. In 2017 is het deelgebied Beatrixhaven afgesloten. Dit heeft geleid tot een winstneming van € 222.000, die is verwerkt als opbrengst in de exploitatie. Voor de overige deelgebieden Beatrixhaven (SBF-terrein en LHB Middengebied) hebben per heden nog geen verkopen plaatsgevonden. Op grond hiervan is tussentijdse winstneming voor 2017 niet van toepassing.

De rekenrente voor actualisatie grondexploitaties

De bij de actualisatie van de grondexploitaties gehanteerde rekenrente is berekend op basis van de voorschriften van de Commissie BBV. Voor 2017 is een rentepercentage gehanteerd van 0,86% (2016: 1,25%).

Voor de komende jaren geldt een bandbreedte van 0,5% ten opzichte van de gehanteerde rente (0,86%), waarbinnen bijstelling niet hoeft plaats te vinden.

Waardering niet in exploitatie genomen gronden

De overgangsbepaling voor de materiële vaste activa (gronden en terreinen) na de herclassificatie van niet in exploitatie genomen gronden in de jaarrekening 2016 heeft een looptijd van vier jaar. Uiterlijk 31 december 2019 moet een definitieve toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden, tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets. Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan moet dat uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden.

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen.

Binnen de voorzieningen maakt u, conform het BBV, onderscheid naar voorzieningen voor 'verplichtingen, verliezen en risico's', ter 'egalisering van kosten' ('groot onderhoud') en 'voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is'.

Voor de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de voorzieningen ter egalisering van kosten zijn naar hun aard gebaseerd op de veronderstellingen en schattingen van het management en het college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren, en wat de omvang van de voorziening moet zijn.

Wij hebben voor deze gebieden het proces beoordeeld waarmee het management schattingsposten ontwikkelt, en hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Een en ander in de context van onze verklaring bij de jaarrekening als geheel, en niet bedoeld om ons een oordeel te vormen over individuele schattingsposten. Indien nodig, hebben wij specialisten ingeschakeld voor het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de aannames, de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggeving. Wij zijn van mening dat de verslaggevingspraktijken en de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt.

Bij de controle van de voorzieningen hebben wij bij twee voorzieningen vastgesteld dat de huidige onderbouwing niet in overeenstemming is de actuele ontwikkelingen binnen uw gemeente. Dit betreft de voorziening groot onderhoud C3. Hierbij wordt momenteel alleen het noodzakelijke onderhoud uitgevoerd in afwachting van besluitvorming inzake de accommodaties. Hierdoor is de voorziening per 31 december 2017 voor een bedrag van € 552.000 te hoog opgenomen. Dit geldt eveneens voor de voorziening speeltoestellen, waarbij momenteel alleen het noodzakelijke/wettelijke onderhoud wordt uitgevoerd. Dit in afwachting van de gemeentebrede nota.

Beide voorzieningen zijn in 2017 (deels) vrijgevallen ten gunste van de exploitatie.

Reserve overloop

Naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole 2016 is in 2017 de nieuwe reserve overloop gevormd. Deze reserve is gevormd voor 'verplichtingen' waarbij per einde boekjaar nog geen prestaties zijn geleverd. Bij onze controle over 2017 hebben wij vastgesteld dat voor een totaalbedrag van € 4,9 miljoen niet voldaan is aan de voorwaarden zoals opgenomen in de vastgestelde nota "Reserves, Voorzieningen, Weerstandsvermogen en Risicomanagement" d.d. 12 december 2017. Wij adviseren u deze nota in 2018 te evalueren en waar nodig voor 2018 een nieuw normenkader te laten vaststellen door uw gemeenteraad.

Sociaal domein (3 decentralisaties)

Voor de jaarrekeningcontrole 2017 hebben wij - met inachtneming van de Audit Alert Sociaal Domein van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) - de door uw gemeente getroffen maatregelen om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (WMO en Jeugd, exclusief PGB's) geëvalueerd.

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft - net als over 2016 - een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2017 verstrekt, vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen. Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2017, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid, van in totaal € 7.211.000.

Toerekening lasten sociaal domein

Op beleidsmatig gebied hebben er in 2017 diverse veranderingen plaatsgevonden ten aanzien van het sociaal domein. De voornaamste veranderingen betreffen de implementatie van ZorgNed en wijzigingen in de arrangementen. In de ontwikkeltafels is voor kalenderjaar 2017 voor diverse jeugdhulparrangementen een systematiek van uniforme tarieven met toepassing van het zogenaamde sextanten-model ontwikkeld. Een belangrijk verschil met boekjaar 2016 is dat in boekjaar 2017 arrangementen ook over het boekjaar heen lopen (in boekjaar 2015 en 2016 waren er geen arrangementen met overloop naar het 'nieuwe' jaar), waardoor er sprake is van toerekening van de kosten over verschillende boekjaren.

Gezien de ontwikkelingen in ZorgNed en het feit dat er sprake is van het eerste jaar waarbij, door de gemeente Maastricht en zorgaanbieders, volledig gebruik is gemaakt van ZorgNed, hebben wij primair een gegevensgerichte controle uitgevoerd.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen en de bestedingen sociaal domein leidt tot een onzekerheid in onze controle.

Het startpunt van de werkzaamheden van de controle van het sociaal domein zijn de door de toegang aangeleverde cliëntgegevens (301-berichten in ZorgNed) en de door de gemeente Maastricht goedgekeurde declaraties van zorgaanbieders (303-berichten in ZorgNed).

De controle van het sociaal domein heeft tot een correctie van de lasten in de definitieve jaarrekening van de gemeente Maastricht geleid. De lasten waren voor een bedrag van € 1.180.000 te hoog opgenomen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door enerzijds een correctie van de etmalen naar aanleiding van foutieve toegepaste rekenregels en anderzijds een foutieve toerekening van de kosten over de verschillende boekjaren die het gevolg is van wijziging van de arrangementen. Tevens waren door de gemeente Maastricht lasten opgenomen in de jaarrekening op basis van de verplichting conform de onderliggende beschikking, waarbij echter géén sprake was van een declaratie van de zorgaanbieders.

Naast bovenstaande fouten is er tevens sprake van een aantal onzekerheden als gevolg van het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie. Dit betreft de onderliggende zorgplannen voor de 315-berichten (alternatieve route), nog niet afgestemde declaraties, alsmede het kunnen vaststellen of in 2017 prestaties hebben plaatsgevonden. Dit leidt tot een onzekerheid voor een bedrag van € 869.000.

Verwerking lasten Jeugd deelnemende gemeenten

Bij de controle hebben wij vastgesteld dat de lasten Jeugd van de zeventien deelnemende gemeenten eveneens in de exploitatie van de gemeente Maastricht zijn verwerkt. Deze lasten worden gedekt door de bijdragen van de deelnemende gemeenten. De gemeente Maastricht is als centrumgemeente verantwoordelijk voor de uitvoering. Deze verwerkingswijze is

Bij het uitvoeren van onze gegevensgerichte werkzaamheden hebben wij rekening gehouden met een lagere materialiteit als gevolg van de verantwoording van 'te hoge' lasten en baten.

Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2017, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd. De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op de artikelen 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd.

Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig worden gemeld aan de gemeenteraad, zodat deze tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen voor tijdige melding aan de gemeenteraad van budgetoverschrijdingen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota 2017 van de Commissie BBV. De belangrijkste inhoudelijke aanpassing betreft de vaststelling dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma. Zoals blijkt uit het overzicht "Analyse begrotingsrechtmatigheid" op pagina 158 van de jaarstukken, is er op drie programma's een begrotingsoverschrijding op de lasten te constateren.

Deze overschrijdingen zijn in te delen in categorieën zoals genoemd in de Kadernota Rechtmatigheid 2017 (paragraaf 4.2.3) en hiernaast in de tabel ook door ons vermeld.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt, worden niet meegewogen in de oordeelsvorming.

Wij verwijzen voor een inhoudelijke analyse van deze overschrijdingen naar de analyse van de begrotingsrechtmatigheid zoals opgenomen in uw programmaverantwoording 2017. Hiermee legt uw gemeente verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2017.

De geconstateerde kostenoverschrijdingen die formeel als onrechtmatig worden aangemerkt, hebben - gezien de oorzaak en de toelichting - geen gevolgen voor de strekking van onze controleverklaring.

Begrotingsoverschrijdingen

Programma 5/6 Samenleven (totaal € 136.415.000) Past binnen het bestaande beleid en wordt gecompenseerd door direct gerelateerde hogere opbrengsten.
Betreft openeinderegeling.
Onrechtmatig, maar telt niet mee in het oordeel.

Programma 8 Kunst en Cultuur (totaal € 159.000) Past binnen het bestaande beleid en wordt gecompenseerd door direct gerelateerde hogere opbrengsten.

Programma 9 Onderwijs (totaal € 1.188.000) Past binnen het bestaande beleid en wordt gecompenseerd door direct gerelateerde hogere opbrengsten.

Niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd met betrekking tot rechtmatigheid van Europees aanbesteden

Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij op basis van het crediteurenbestand 2017 (totaalbestand afgerond € 140.000.000) een controle uitgevoerd op de naleving van Europese aanbestedingsregels. Dit heeft in eerste instantie geleid tot een steekproef van 81 dossiers. Hierbij zijn enkele afwijkingen aangetroffen op de opdrachten betreffende 'leveringen' en 'diensten'. De omvang van de fouten is dusdanig dat wij aanvullende werkzaamheden hebben moeten verrichten om de exacte omvang van de rechtmatigheidsfouten te kunnen vaststellen. Vanuit de aanvullende controle zijn nog twee fouten geconstateerd. De controle van de aanbestedingen leidt uiteindelijk tot een fout van afgerond € 2,2 miljoen (inclusief extrapolatie).

Verder is sprake van doorlooppfouten uit 2016. In 2016 hebben wij voor een aantal opdrachten vastgesteld dat de Europese aanbestedingsregels niet zijn nageleefd. Voor 2017 heeft dit nog niet geleid tot aanpassing. Dit leidt tot een rechtmatigheidsfout van afgerond € 1.700.000.

Wij adviseren u om in 2018 periodiek interne controle uit te voeren op de naleving van de Europese aanbestedingsregels.

Tevens adviseren wij u de lopende onrechtmatigheden te evalueren en waar mogelijk acties te ondernemen om deze onrechtmatigheden voor 2018 te minimaliseren.

Wij hebben het college erop geattendeerd dat met de invoering van de nieuwe aanbestedingsrichtlijnen medio 2016 het eerdere onderscheid tussen IIA- en IIB-diensten is komen te vervallen. Bijvoorbeeld de inhuur van personeel kan hierdoor niet meer worden gekwalificeerd als IIB-dienst. Daarmee is het volledige richtlijnenregime van toepassing geworden op deze 'voormalige' IIB-dienst. Voor overheidsopdrachten voor 'sociale en andere specifieke diensten' is daarentegen een nieuwe specifieke regeling ingevoerd, met een hogere drempel (ad € 750.000).

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2017 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2017. Hierbij evalueren wij de getrouwheid en de rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren).

Wij willen benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw organisatie nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlage B van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

Wij hebben geen fouten met betrekking tot de naleving van de Wet normering topinkomens (WNT) geconstateerd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing, en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris worden aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2017 niet meer bedragen dan € 181.000 per jaar.

Daarnaast dienen gemeenten de salarissen openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief - wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan - ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2017 hebben wij geen overschrijdingen van de grensbedragen voor topfunctionarissen en overige medewerkers geconstateerd.

De beoordeling door het college van burgemeester en wethouders van het risico van materiële fouten in de jaarrekening als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving

Het college van burgemeester en wethouders is primair verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude, en voor de naleving van wet- en regelgeving.

Recente ontwikkelingen laten zien dat de handhaving van anticorruptiewetgeving aan globalisering onderhevig is, waardoor ook gemeenten in toenemende mate te maken krijgen met anticorruptieregels.

Als onderdeel van onze controle hebben wij het college verzocht inzicht te geven in de eigen inschatting van het risico dat de jaarrekening een materiële afwijking zou kunnen bevatten als gevolg van fraude of overtreding van wet- en regelgeving (corporate compliance), inclusief de aard, omvang en frequentie van deze inschattingen, het proces dat het college daarbij hanteert, alsook de communicatie daarover met het personeel en met de rekeningencommissie. Tijdens deze gesprekken heeft het college aangegeven zich bewust te zijn van frauderisico's, waaronder het belang van corporate compliance en de analyse van corruptievraagstukken. Hierbij heeft het college ook voorbeelden gegeven van de manier waarop het deze beheerst.

In onze voorgaande rapportages hebben wij u geattendeerd op het belang van periodieke frauderisicoanalyses, bijvoorbeeld met gebruikmaking van de 'fraudedriehoek', als vast onderdeel van de interne-beheersingsomgeving.

Wij hebben geen fouten geconstateerd met betrekking tot naleving van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en de publicatieverplichtingen van de WNT.

Het maken en periodiek actualiseren van een gerichte (fraude)risicoanalyse staat jaarlijks op uw agenda. Voor 2017 is géén geactualiseerde frauderisicoanalyse aangeleverd. Wij adviseren u om zo spoedig mogelijk een frauderisicoanalyse op te stellen en te agenderen op de collegevergadering en ter kennisgeving aan te bieden aan de commissie B&V.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen voor fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van interne-beheersingsmaatregelen met betrekking tot de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering, en de naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Als accountant verkrijgen wij een redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken, of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude hebben ontdekt.

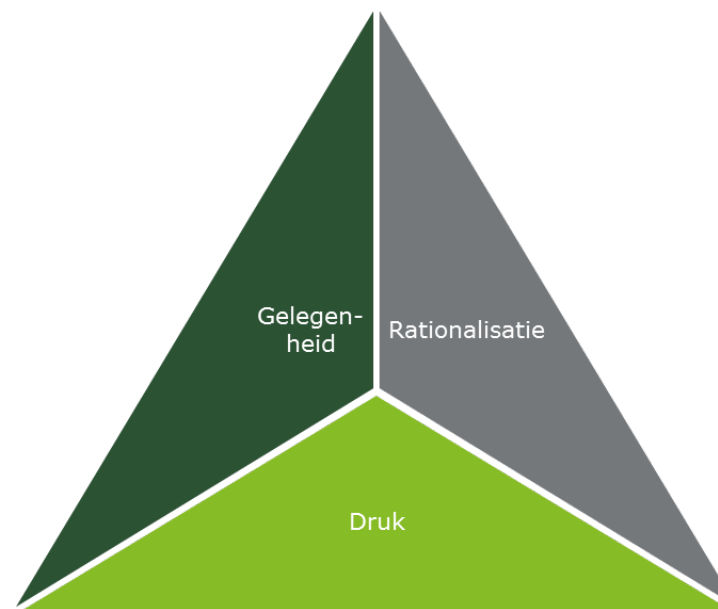
Gedurende het controlejaar 2017 zijn wij door u op de hoogte gesteld van twee lopende fraudecasussen. Een van deze casussen heeft betrekking op de naleving van de aanbestedingsregels waarbij uw organisatie door de rechtbank in het gelijk is gesteld.

De andere casus heeft betrekking op het onttrekken van geldmiddelen uit de organisatie. Naar aanleiding van dit signaal hebben wij vastgesteld dat uw organisatie voldoende maatregelen heeft getroffen om deze misstand in de toekomst te voorkomen. Dit betreft het uitvoeren van extern onderzoek dat heeft plaatsgevonden om de aard, omvang en omstandigheden van de casus in beeld te brengen.

Naar aanleiding van dit onderzoek zijn de interne procedures aangepast (na vaststelling door MTBV). Tevens heeft intern onderzoek plaatsgevonden.

Wij hebben de uitgevoerde werkzaamheden beoordeeld en geconcludeerd dat voldoende werkzaamheden zijn verricht op deze aspecten.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, de ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen uit onze managementletter 2017

Tekortkomingen in de interne (financiële) beheersing

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in het najaar van 2017 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet, het bestaan en de werking van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid en rechtmatigheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen naar aanleiding van deze controle hebben wij opgenomen in onze managementletter 2017. Onze overall conclusie is dat de interne beheersing van uw gemeente toereikend is opgezet en bestaat. Wij hebben geen onvervangbare of significante tekortkomingen in de interne beheersing geconstateerd, met uitzondering van de beheersing van de Europese aanbestedingsregels. Zie hiervoor onze bevindingen in de paragraaf "bevindingen".

Interne controle

In de managementletter 2017 hebben wij gerapporteerd over de status van de interne controle. Door concernzaken is in 2017 een overall controleplan opgesteld voor de periode 2017/2018. Hiermee is de vervolgstap gezet om de interne controlefunctie vanuit concernzaken op te pakken. In dit plan zijn zowel de interne controlewerkzaamheden vanuit concernzaken opgenomen als de werkzaamheden die reeds verricht worden door de organisatieonderdelen. Op grond van dit plan wordt elk organisatieonderdeel in de controle betrokken. De aard en diepgang van de werkzaamheden worden per organisatieonderdeel/proces bepaald.

Bij de jaarrekeningcontrole 2017 hebben wij vastgesteld dat concernzaken voor een 4-tal organisatieonderdelen/jaarrekeningposten interne controle heeft uitgevoerd.

Dit betreft de opbrengsten van organisatieonderdeel Maastricht Sport, opbrengsten Theater, opbrengsten Centre Ceramique/Kumulus en de uitvoering van de participatiewet. Wij adviseren u in de jaarplanning voor 2018 rekening te houden met de aard en omvang van de desbetreffende posten, zodat interne controle plaatsvindt op de meest risicovolle en omvangrijke posten van uw organisatie. Tevens is de tijdigheid van het uitvoeren van de werkzaamheden een aandachtspunt.

Voor 2018 zullen wij een nieuwe afspraak inplannen om de interne controlewerkzaamheden verder te bespreken en verder te verdiepen. Tevens zullen wij dan samen met u de aard en de omvang van de werkzaamheden bespreken. Ook is het belangrijk om samen een plan op te stellen waarbij op het juiste moment de juiste werkzaamheden uitgevoerd worden.

Betrouwbaarheid en continuïteit van de automatiseringsomgeving verdient de nodige aandacht

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel over de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen gaan over de onderdelen die wij onderzocht hebben in het kader van de jaarrekening, wat wil zeggen dat wij geen volledigheid pretenderen.

De IT-omgeving en een adequate opzet en werking daarvan nemen een steeds dominantere plaats in binnen uw organisatie, met het oog op een betrouwbare geautomatiseerde gegevensverwerking. Daarmee krijgt de IT ook een dominantere positie in onze controleaanpak en -uitvoering. Wij hebben onze IT-specialisten een inventarisatie laten uitvoeren aangaande uw general computer controls.

Op basis van een informeel gesprek hebben wij begrepen dat de procedures omtrent de meeste algemene IT-beheersmaatregelen formeel zijn gedocumenteerd in beleidsstukken en dat tevens wijzigingsbeheerprocedures worden toegepast zoals die in beleid zijn beschreven. Het bovenstaande geldt voor de preventieve autorisatiecontroles, waaronder indiensttreding en uitdiensttreding, alsook bij beheer van hoge-rechtenaccounts, wijzigingsbeheer en het authenticatiebeleid. Wat betreft de detectieve controles, waaronder de periodieke review op toegekende rechten, hebben wij begrepen dat voor de applicaties CODA en Suite Sociaal Domein deze review wordt uitgevoerd, maar voor de overige applicaties is ons niet bekend of een review gestructureerd, periodiek en traceerbaar plaatsvindt. Wij adviseren de u deze review periodiek uit te voeren en te documenteren.

Voor 2017 hebben wij gekozen voor een gegevensgerichte controleaanpak. Om voldoende zekerheid te krijgen over de betrouwbare en rechtmatige verwerking en betaling van de inkoopfacturen hebben wij aanvullende gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Uit deze controlewerkzaamheden volgen geen bijzonderheden.

Overeenkomstig artikel 2:393, lid 4 van het Burgerlijk Wetboek zijn wij verplicht om onze bevindingen te rapporteren met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking.

Onze controle heeft geen aangelegenheden geïdentificeerd die op dit gebied aan u gerapporteerd moeten worden, anders dan de waarnemingen zoals hierboven besproken.

Cyberberrisico's

Cyber is een onlosmakelijk onderdeel geworden van onze samenleving. Dagelijks werken wij met digitale oplossingen, zowel privé als zakelijk. Door gebruik van internet, interne netwerken en bedrijfsapplicaties hebben alle organisaties, ongeacht hun omvang, te maken met aan cyber gerelateerde risico's, zoals cybercrime.

Als cyberberrisico's zich voordoen, kunnen deze een (significante) impact hebben op de financiële systemen, op de interne-beheersingsmaatregelen en op de jaarrekeningcontrole. Daarnaast kunnen deze leiden tot reputatie- en imagoschade voor uw organisatie.

Aangezien iedere organisatie waardevolle informatie heeft te verliezen of ernstige schade kan lijden als de IT-infrastructuur (tijdelijk) niet meer beschikbaar is, benadrukken wij het belang van een cyberberrisicoanalyse als vast onderdeel van het interne-controlesysteem, dat erop is gericht bedrijfsrisico's te onderkennen, het belang en de waarschijnlijkheid daarvan in te schatten en de interne beheersing daarop toe te spitsen.

Tijdens gesprekken heeft de afvaardiging van de gemeente (CISO) aangegeven zich bewust te zijn van cyberberrisico's en voorbeelden gegeven van de manier waarop zij deze beheerst. Zo heeft de gemeente een wekelijks overleg ingesteld. In dit overleg wordt naast de dagelijkse gang van zaken omtrent dit onderwerp ook aandacht besteed aan het awarenesstraject dat onlangs is gestart. Tijdens dit traject is onder andere een phishing e-mail uitgestuurd en zijn verschillende e-learnings beschikbaar gesteld aan de medewerkers van de gemeente Maastricht. Daarnaast hebben wij begrepen dat tot op heden geen daadwerkelijke penetratietest is uitgevoerd. Daarnaast wordt periodiek, in het kader van informatiebeveiliging, een GAP-analyse uitgevoerd.

Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties

Onze communicatie met het management

Bevestigingen van het management

Wij hebben ter confirmatie een aantal schriftelijke bevestigingen gevraagd aangaande de verantwoordelijkheden van het management inzake de financiële verslaggeving.

Wij hebben van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Maastricht een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met het management of beperking in reikwijdte van de controle

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend, en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Bijlagen

Bijlage A1a - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode	N.v.t.	N.v.t.
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode	N.v.t.	N.v.t.
Rechtmatigheidsfout is tevens een getrouwheidsfout - dotatie reserves zonder raadsbesluit	€ 200.000	€ 200.000
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout	N.v.t.	N.v.t.
(Sub)totaal getrouwheidsfouten	€ 200.000	€ 200.000
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	€ 3.900.000	
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige rechtmatigheidsfouten	N.v.t.	
Totaal rechtmatigheidsfouten	€ 4.100.000	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2017 en het normenkader 2017 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A1b - Onzekerheden in de controle

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van onzekerheden in de controle.

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen 2017 (SVB)	€ 7.211.000	€ 7.211.000
Onzekerheid toerekening lasten sociaal domein	€ 869.000	869.000
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole	€ 8.080.000	€ 8.080.000
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)	N.v.t.	
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)	N.v.t.	
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid	N.v.t.	
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole	€ 8.080.000	

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2017 en het normenkader 2017 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dit houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage A2 - In de controle opgenomen aanpassingen

De onderstaande tabel bevat afzonderlijke geïdentificeerde en gecorrigeerde afwijkingen.

Aard van de gecorrigeerde controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Feitelijke controleverschillen		
Vrijval reserve overloop	€ 4.900.000	€ 4.900.000
Toerekening lasten sociaal domein	€ 1.180.000	€ 1.180.000
Vrijval voorzieningen	€ 1.195.000	€ 1.195.000
Lasten WSW te hoog opgenomen	€ 764.000	€ 764.000
Correcties belastingopbrengsten alsmede waardering belastingdebiteuren	€ 1.815.000	€ 1.815.000
Overige correcties (vrijval verplichtingen, voorziening frictiekosten, verplichting desintegratiekosten SZMH)	€ 351.000	€ 351.000
Diverse herrubriceringen	P.M.	P.M.
Inschattingsverschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Geprojecteerde (inschattings)verschillen		
Niet van toepassing	N.v.t.	N.v.t.
Totaal	€ 10.205.000	€ 10.205.000

* In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2017 en het normenkader 2017 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.

Bijlage A3 - Tekortkomingen in de toelichtingen

Onze controlestandaarden vereisen dat wij afwijkingen van materieel belang in de toelichting signaleren, om de gemeenteraad in staat te stellen een inschatting te maken van de gevolgen daarvan voor de jaarrekening.

De tabel hierna bevat een weergave van die onderwerpen uit de toelichting waarvan wij denken dat de gemeenteraad deze nader dient te beoordelen.

Toelichting	Bron van de toelichtingsvereiste	Kwantitatieve of kwalitatieve overwegingen
Volgens de verslaggevingsvoorschriften dient de voorziening gecorrigeerd te worden op de waardering van het financieel actief.	N.v.t.	N.v.t.
De contractuele verplichting naar aanleiding van de Europese aanbestedingsregels zijn niet opgenomen onder de niet uit de balans blijvende verplichtingen. Op basis van de vraag- en antwoord rubriek van de commissie BBV dienen deze opgenomen te worden.	N.v.t.	N.v.t.

Bijlage B - Bevindingen controle SiSa-bijlage 2017

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd.

Hieronder treft u deze tabel aan.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2018 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenM E3	Subsidieregeling Sanering Verkeerslawaaï	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
IenW E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet - gemeentedeel 2017	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) - gemeentedeel 2017	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
VWS H1	Ministeriële regeling heroïnebehandeling	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Bijlage C - Onafhankelijksbevestiging

Wij zijn onafhankelijk van de gemeente Maastricht

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de "Verordening inzake Onafhankelijkheid (VIO)", en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de VIO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente Maastricht in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onze onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om haar onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Dit stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.
- Procedures voor de organisatie van periodieke trainingen inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en, indien er bedreigingen zijn gesignaleerd, welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreigingen voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling, inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde 'onafhankelijkheidsevaluatie'), wordt in het dossier opgenomen.
- Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een raad van commissarissen of audit committee overwegen wij ook één van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om deze bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om komend boekjaar teamleden bij de gemeente Maastricht te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente Maastricht

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken die aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen van of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt, en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Bijlage D - Algemene verordening gegevensbescherming

De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

Per 24 mei 2016 is de AVG in werking getreden. De AVG is van toepassing op elke organisatie in de Europese Unie (EU) die persoonsgegevens verwerkt. Daarnaast zal de wetgeving ook gaan gelden voor organisaties die diensten en/of goederen aanbieden aan individuen in de EU al dan niet om iets. Mocht een organisatie het gedrag van individuen monitoren, voor zover dit gedrag plaatsvindt op het grondgebied van de EU, dan zal de organisatie ook moeten voldoen aan de AVG. De AVG heeft dus een reikwijdte die verder gaat dan slechts de grenzen van de EU. Tot 25 mei 2018 hebben organisaties de tijd om hun processen op de AVG aan te passen. Daarna kan iedere natuurlijke persoon binnen de EU organisaties aanspreken op het niet-nakomen ervan. De wetgeving wil het transparant, het zorgvuldig en het bewust gebruik van persoonsgegevens bevorderen en de huidige wetgeving vernieuwen.

Rechten van individuen

De AVG maakt het voor individuen mogelijk om kosteloos inzicht te krijgen in de persoonsgegevens die een organisatie van dat individu verwerkt. In bepaalde gevallen is het dan mogelijk voor een individu om gegevens te wijzigen, te laten verwijderen, een verzoek in te dienen om verdere verwerking te blokkeren, en zelfs om te vragen of de gegevens overgedragen kunnen worden naar een andere partij.

Wat is er gelijk gebleven

Hoewel de AVG veranderingen met zich meebrengt, zullen veel van de reeds bestaande principes gelijk blijven. Zo mogen gegevens alleen voor een specifiek doeleinde worden verwerkt, moet er een wettelijke basis bestaan voor het gebruik van die gegevens, en mogen deze niet verder verwerkt worden indien dit niet verenigbaar is met het oorspronkelijke doel.

Ook zal onder de AVG de plicht om datalekken te melden binnen 72 uur blijven bestaan.

Verwerkingsverantwoordelijkheid

Wellicht een van de grootste veranderingen is het beginsel van de verwerkingsverantwoordelijkheid. Organisaties zijn verantwoordelijk voor de naleving van alle bepalingen uit de AVG, en moeten kunnen aantonen dat zij dit actief doen. Dit betekent dat de AVG een hoge mate van volwassenheid en documentatie verlangt. Zonder het actief documenteren van genomen maatregelen en de afwegingen die gemaakt zijn om tot die maatregelen te komen, wordt het lastig voor organisaties om aan te tonen dat zij actief bezig zijn geweest met deze wetgeving.

Additionalen plichten - gegevensbescherming door ontwerp en standaardinstellingen

Naast meer rechten voor individuen introduceert de AVG ook aanvullende plichten in vergelijking met de Wet bescherming persoonsgegevens. Zo zullen organisaties een register moeten opstellen waarin zij hun verwerkingsactiviteiten opnemen, met daarbij aanvullende informatie, zoals bewaartermijnen en genomen beveiligingsmaatregelen. Daarnaast zullen alle processen ontworpen moeten worden met de bescherming van persoonsgegevens als centraal uitgangspunt, het zogenoemde 'gegevensbescherming door ontwerp' ('privacy by design'). Daarbij zullen deze processen ook nog eens standaard de voor het individu minst indringende instellingen moeten hebben; het zogenoemde 'gegevensbescherming door standaardinstellingen' ('privacy by default').

Technische en organisatorische maatregelen moeten daarom worden genomen gedurende het gehele proces van het verwerken van persoonsgegevens (artikel 25 AVG). Al deze maatregelen hebben als doel het vertrouwen van het individu in de digitale wereld te vergroten.

Risico assessment - gegevensbescherming effectbeoordeling

Voor iedere nieuwe gegevensverwerking dient de verantwoordelijke gegevensverwerker een impactanalyse uit te voeren indien de verwerking een hoog risico oplevert voor de bescherming van de persoonsgegevens van de betrokkene. Deze impactanalyse zal uitgevoerd moeten worden met het individu als uitgangspunt, en moet in ieder geval plaatsvinden indien een organisatie systematisch individuen monitort of op grootschalig niveau gevoelige gegevens verwerkt. Hierbij zal het criterium 'grootschalig' ingevuld worden aan de hand van zowel de hoeveelheid gegevens als de hoeveelheid betrokkenen.

Toezichthoudende autoriteit

Ieder EU-land zal ten minste één toezichthoudende autoriteit aanwijzen die bevoegd is om handhavend op te treden in het geval dat de AVG niet wordt nageleefd. In Nederland is dat de Autoriteit Persoonsgegevens (voorheen het College Bescherming Persoonsgegevens). Deze autoriteiten hebben daarnaast ook als taak om praktische informatie te verstrekken over de AVG, en om leading practices te identificeren en te verspreiden. Mocht dit nodig zijn, dan hebben de hiertoe geautoriseerde toezichthouders echter ook de bevoegdheid om organisaties boetes op te leggen wanneer blijkt dat zij zich niet aan de AVG gehouden hebben. Deze boetes kunnen oplopen tot maximaal € 20 miljoen, of 4% van de wereldwijde omzet van het voorgaande jaar.

Lidstatelijke maatregelen

Hoewel de AVG een uniforme set regels beoogt te creëren voor alle landen in Europese Unie, zullen lidstaten in bepaalde gevallen bevoegd zijn om aanvullende regels op te stellen voor het beschermen van persoonsgegevens.

Hoewel in grote lijnen een uniforme implementatie van de AVG mogelijk is voor multinationals, zal er daarom toch ook naar nationale bepalingen gekeken moeten worden bij het uitvoeren van een privacyprogramma.

E-privacyverordening

Naast de AVG zal er ook een E-privacyverordening gaan komen (die de huidige E-privacyrichtlijn gaat vervangen). Deze wetgeving gaat specifiek in op de bescherming van persoonsgegevens bij elektronische communicatie. De richtlijn verplicht lidstaten om, in het geval van elektronische communicatie, in aanvulling op de AVG, maatregelen te definiëren rondom de elektronische communicatiegegevens die als persoonsgegevens kunnen worden aangeduid. Een definitieve versie hiervan is nog niet gepubliceerd, en verwacht wordt dat deze wetgeving pas gaat gelden in 2019.

Beveiliging van persoonsgegevens

Naast het zorgvuldig verzamelen van persoonsgegevens moet een organisatie de persoonsgegevens ook op een juiste en passende manier organisatorisch en technisch beveiligen. Dit houdt onder andere in dat de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van de gegevens geborgd wordt. Dat die gegevens niet alleen technisch beveiligd moeten worden maar ook organisatorisch, benadrukt dat het beschermen van gegevens ook offline moet gebeuren.

Functionaris voor de gegevensbescherming

De AVG dwingt af dat sommige organisaties een functionaris ten behoeve van gegevensbescherming dienen aan te stellen. Deze functie dient zich namens de organisatie onder andere bezig te houden met het toepassen en naleven van de AVG en het interne dataprivacybeleid.

De verplichting om een functionaris voor de gegevensbescherming in te stellen geldt in ieder geval voor overheidsinstellingen.

Deloitte.

De naam 'Deloitte' verwijst naar één of meer van de volgende rechtspersonen: Deloitte Touche Tohmatsu Limited, een in Groot-Brittannië gevestigde 'private company limited by guarantee', en ieder van de memberfirms die deel uitmaken van haar netwerk. Elk van deze rechtspersonen vormt een juridisch afzonderlijke en onafhankelijke entiteit. Zie www.deloitte.com/about voor een gedetailleerde beschrijving van de rechtsvorm van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en haar memberfirms.

Deloitte is met ongeveer 5.000 medewerkers en kantoren in heel Nederland de grootste organisatie op het gebied van accountancy, belastingadvies, consultancy en financiële advisering. Deloitte Nederland is een onafhankelijke memberfirm van Deloitte Touche Tohmatsu, met 225.000 medewerkers en vestigingen in meer dan 150 landen.

© Deloitte 2018. All rights reserved.